

PWYLLGOR IAITH: 29 EBRILL 2025

YN BRESENNOL:

Y Cyngorwyr: Menna Baines (Cadeirydd)
Meryl Roberts (Is-gadeirydd)

Alan Jones Evans, Jina Gwyrfaï, Elfed Williams, Anne Lloyd-Jones, Gwilym Jones, Rob Triggs, Rhys Tudur a Llio Elenid Owen (Aelod Cabinet Gwasanaethau Corfforaethol a Chyfreithiol a dros y Gymraeg).

Swyddogion: Vera Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith), Llywela Haf Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu), Llio Mai Dafydd (Swyddog Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg), Nia Lewis (Ymgynghorydd Iaith) a Rhodri Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

HEFYD YN BRESENNOL:

- Eitem 5: Carys Fôn Williams (Pennaeth Adran Tai ac Eiddo) a Siôn Elwyn Hughes (Uwch Swyddog Gweithredol)
- Eitem 6: Sioned Eirian Williams (Pennaeth Adran Economi a Chymuned), Anwen Davies (Rheolwr Rhanbarth y Rhaglen ARFOR) ac Osian Prys Ellis (Arweinydd Tîm Datblygu Busnesau Gwynedd)
- Eitem 7: Mari Edwards (Rheolwr Dysgu a Datblygu)
- Eitem 8: Geraint Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol) ac Iwan Evans (Pennaeth Gwasanaeth Cyfreithiol)

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cyngorwyr Beth Lawton, Beca Brown, Olaf Cai Larsen, Gwynfor Owen ac Elfed Wyn ap Elwyn.

Croesawyd y Cyngorwyr Rob Triggs a Gwilym Jones i'w cyfarfod cyntaf o'r Pwyllgor hwn.

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

3. MATERION BRYD

Ni dderbyniwyd unrhyw fater bryd.

4. COFNODON

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 28 Ionawr 2025 fel rhai cywir.

5. ADRODDIAD YR ADRAN TAI AC EIDDO AR WEITHREDIAD Y POLISI IAITH A CHYFRANIAD TUAG AT WIREDDU STRATEGAETH IAITH GYMRAEG 2023 – 2023

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Bennaeth Adran Tai ac Eiddo. Tynnwyd sylw'n fras at y prif bwyntiau canlynol:

Adroddwyd bod nifer o brosiectau a chynlluniau'r Adran yn cyfrannu at amcanion strategaeth iaith y Cyngor, megis y Cynllun Gweithredu Tai. Eglurwyd bod y cynllun hwn yn cynnwys dros 30 o brosiectau sy'n anelu i fynd i'r afal â'r argyfwng tai yng Ngwynedd gan ymdrechu i sicrhau bod pobl Gwynedd yn cael mynediad at dai addas, safonol a fforddiadwy er mwyn gwella ansawdd eu bywyd. Mynegwyd balchder bod dros 8,000 o unigolion lleol wedi derbyn cefnogaeth drwy'r cynllun hwn hyd yma.

Eglurwyd bod Cynllun Cartrefi Gwag yr Adran yn mynd i'r afael â'r diffyg tai ar gyfer pobl leol. Nodwyd bod 101 o grantiau wedi cael eu dosbarthu i brynwyr tai gwag sydd â chysylltiad lleol er mwyn eu cynorthwyo i'w hadnewyddu i safon byw dderbyniol. Diweddarwyd bod y cynllun hwn wedi cael ei ehangu yn ddiweddar er mwyn cynnwys tai gwag a arferai fod yn ail gartrefi. Esboniwyd mai dim ond ar gyfer prynwyr tro cyntaf oedd y cynllun hwn yn berthnasol yn flaenorol ond er mwyn ymateb i alw mawr am gymorth y cynllun hwn gan y cyhoedd, fe'i hehangwyd ar gyfer pob math o brynwr a'u cynorthwyo i gyfarch cynnydd mewn costau deunyddiau ac adeiladu.

Cadarnhawyd bod yr Adran yn rhoi ystyriaeth drylwyr i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ogystal ag effeithiau cydraddoldeb, ieithyddol a dyletswyddau Economaidd-Gymdeithasol o fewn y cynlluniau. Ymfalchiwyd bod yr Adran yn cael effaith positif ar nodweddion cydraddoldeb a'r iaith Gymraeg drwy gynyddu'r ystod o dai sydd ar gael o fewn y Sir er mwyn ceisio cyrraedd anghenion cymunedau. Ymhelaethwyd bod 63% o drigolion Gwynedd, sydd wedi eu prasio allan o'r farchnad dai, wedi derbyn cymorth i gael mynediad at gartrefi fforddiadwy, benthyciadau, grantiau neu ryddhad trethi. Nodwyd bod Cymdeithas Tai Adra wedi rhannu data gyda'r Adran yn ddiweddar, gan gadarnhau bod 94% o breswylwyr newydd staff yn Ninas, Llanwnda yn gallu'r Gymraeg, ac yn yr un modd, bod gan 96% o breswylwyr stad newydd yn Nhregarth sgiliau'r Gymraeg. Mynegwyd bwriad i gyflwyno adroddiad i'r Cabinet er mwyn amlygu effaith y cynllun hwn, gan ymdrechu i'w ymestyn hyd at 2028/29.

Atgoffwyd bod yr Adran yn arwain ar brosiect Gwynedd Glyd, sy'n rhan o Gynllun Cyngor Gwynedd. Adroddwyd bod yr Adran yn cyflawni hyn drwy gynyddu cyflenwad o dai i bobl leol. Sicrhawyd bod hyn yn flaenoriaeth er mwyn sicrhau bod gan drigolion Gwynedd gartrefi addas, fforddiadwy a safonol drwy denantiaeth, cymorth i brynu tŷ neu adnewyddu tai gwag. Ymfalchiwyd bod 97% o osodiadau drwy'r gofrestr tai yn mynd i rywun â chysylltiad i Wynedd, gydag oddeutu 60% yn mynd i unigolion â chysylltiad gyda'r gymuned y maent yn dymuno byw ynddi. Eglurwyd bod Polisi Gosod Tai Cyffredin yn weithredol er mwyn sicrhau bod pobl leol yn cael blaenoriaeth resymol wrth osod tai. Tynnwyd sylw bod yr Adran yn derbyn nifer o geisiadau gan grwpiau cymunedol a rhai Cyngorau Cymuned i ychwanegu amod ieithyddol fel rhan o'r broses o osod tai cymdeithasol. Eglurwyd bod yr Adran yn derbyn cyngor cyfreithiol arno ar hyn o bryd.

Cydnabuwyd bod prif systemau a ddefnyddir yn cael eu prynu gan gwmnïau allanol ac felly maent ar gael yn Saesneg yn unig. Fodd bynnag, sicrhawyd bod yr Adran yn datblygu apiau yn fewnol yn uniaith Gymraeg ac mae defnydd helaeth yn cael ei wneud ohonynt.

Eglurwyd bod yr Adran yn cadw cofnod o faint o bobl sydd yn defnyddio'r gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg drwy ofyn i unrhyw un sydd yn llenwi ffurflen gais am dŷ cymdeithasol i nodi dewis iaith er diben cysylltu â nhw. Nodwyd nad yw'r system yn galluogi i'r Adran adrodd ar y wybodaeth hon ar hyn o bryd ond mae system newydd ar droed a fydd yn caniatáu rhannu'r wybodaeth. Ymhelaethwyd bod yr Adran hefyd yn sicrhau bod unrhyw ohebiaeth yn cael ei rannu yn ddwyieithog gyda'r Gymraeg yn gyntaf er mwyn annog a hybu defnydd yr iaith, gan sicrhau yn ogystal bod unrhyw wybodaeth a rennir ar gyfryngau cymdeithasol yn cael ei osod fel bod y Gymraeg yn cael ei ddarllen yn gyntaf.

Mynegwyd balchder bod 88.1% o staff yr adran wedi cwblhau asesiad ieithyddol, gan gadarnhau bod 95.4% o'r aelodau staff hynny yn cyrraedd dynodiad iaith eu swyddi. Nodwyd mai diffyg hyder sydd yn atal rhai unigolion rhag cyrraedd dynodiad iaith y swydd, gan fod y mwyafrif helaeth o staff yr adran yn cyrraedd lefel Hyfedredd neu Uwch yn y Gymraeg.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Mewn ymateb i sylwadau nad ydi person sydd yn lleol i gymuned yng Ngwynedd o reidrwydd yn meddu a sgiliau'r Gymraeg, eglurodd y Pennaeth Adran bod y data a geir am niferoedd siaradwyr Cymraeg o'r unigolion sydd wedi derbyn a'u rhannu gan y cymdeithasau tai. Ymhelaethwyd bydd cymdeithasau tai yn dod o dan Safonau'r Gymraeg yn y dyfodol agos ac felly fe fydd yn ofynnol iddynt fod yn casglu data ar elfennau ieithyddol wedi hynny.

Mewn ymateb i ymholiad am eglurder am yr hyn a olygir drwy fod gyda chysylltiad gyda Gwynedd neu ardal benodol wrth ystyried gosod tai, cadarnhaodd y Pennaeth Adran bod meini prawf statudol wedi cael eu mabwysiadu o fewn y Polisi Gosod Tai. Ymhelaethwyd bod y meini prawf safonol hyn wedi cael ei addasu yng Ngwynedd er mwyn gofyn bod ymgeiswyr tai gyda chysylltiad i'r gymuned neu'r Sir. Nodwyd bod yr Adran wedi mynd i'r eithaf drwy ychwanegu'r ystyriaeth hyn i'r meini prawf gan fod pobl sydd yn chwilio am dai yn eu hardaloedd cynefinol yn derbyn blaenoriaeth dros bobl o ardaloedd eraill. Pwysleisiwyd bod yr Adran yn ystyriol iawn o ran peidio cyflwyno amodau a all gael eu hystyried i fod yn wahaniaethol ymysg ymgeiswyr. Ategwyd byddai angen cyngor cyfreithiol cyn cyflwyno unrhyw addasiad pellach.

Nodwyd bod y Gwasanaeth Iechyd yn cael her i recriwtio staff mewn rhai ardaloedd yng Ngwynedd. Gofynnwyd i'r Pennaeth Adran a fyddai unrhyw un sydd yn symud i'r ardal ar gyfer gweithio gyda'r Gwasanaeth Iechyd yn cael blaenoriaeth am dŷ, er gwaetha'r amod iaith, er mwyn gwasanaethau'r cymunedau. Mewn ymateb, cadarnhaodd y Pennaeth Adran nad oes amod iaith yn cael ei ystyried wrth osod tai ar hyn o bryd ac ni fyddai'n effeithio ar eu cyfleoedd i dderbyn tŷ. Fodd bynnag, cadarnhawyd bod ffactorau eraill yn gallu effeithio'r sefyllfa benodol hon megis ers faint o amser maent wedi bod yn byw yn yr ardal, gan arwain at anfantais gychwynnol wrth iddynt wneud cais am gartref.

Diolchwyd am yr adroddiad.

PENDERFYNWYD

Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a dderbyniwyd.

6. ADRODDIAD ADRAN ECONOMI A CHYMUNED AR WEITHREDIAD Y POLISI IAITH A CHYFRANIAD TUAG AT WIREDDU STRATEGAETH IAITH GYMRAEG 2023 - 2033

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Bennaeth Adran Economi a Chymuned, Rheolwr Rhanbarth y Rhaglen ARFOR ac Arweinydd Tîm Datblygu Busnesau Gwynedd. Tynnwyd sylw'n fras at y prif bwyntiau canlynol:

Manylwyd ar raglen ARFOR a ariennir gan Lywodraeth Cymru ers 2019 er mwyn datblygu'r economi i gefnogi cadarnleoedd y Gymraeg, ar draws gorllewin Cymru yng Ngwynedd, Môn, Ceredigion a Sir Gâr. Eglurwyd mai nod y prosiect yw cynnal a chreu gwaith sydd yn galluogi pobl ifanc i ddychwelyd ac aros yn y rhanbarth i weithio tra hefyd yn hyrwyddo defnydd o'r iaith Gymraeg. Cadarnhawyd mai Gwasanaeth Datblygu'r Economi Cyngor Gwynedd sydd yn arwain ar y gwaith ar ran y 4 sir gan gadarnhau bod buddsoddiad o £11miliwn wedi cael ei ddarparu gan Lywodraeth Cymru dros y 2 flynedd ddiwethaf.

Eglurwyd bod Cytundeb Egwyddorion wedi cael ei ddatblygu ar y cyd gyda Llywodraeth Cymru fel rhan o'r broses o ymgeisio am arian drwy raglen ARFOR. Manylwyd y golyga hyn y

disgwylir i fusnesau ymgymryd ag asesiad iaith gan Gomisiynydd y Gymraeg a'u bod yn gweithio tuag at y Cynnig Cymraeg. Cadarnhawyd bod hyn wedi bod yn llwyddiannus ar draws y rhanbarth a bod perthynas gref wedi ei ddatblygu gyda'r Comisiynydd. Ychwanegwyd bod Comisiynydd y Gymraeg wedi cynnal nifer o sesiynau codi ymwybyddiaeth o gynyddu gwelededd y Gymraeg a mynegwyd balchder bod nifer o gwmnïau wedi cymryd rhan yn y sesiynau hyn.

Tynnwyd sylw bod sesiynau 'Hac iaith' wedi cael eu cynnal ym mhob sir sydd yn disgyn o fewn rhanbarth gorllewin Cymru rhaglen ARFOR. Nodwyd bod y sesiynau hyn yn amlygu sut gall busnesau di-gymraeg ddefnyddio'r iaith o fewn ei weithrediad a'r buddion ynghlwm o wneud hynny. Yn yr un modd, adroddwyd y cynhaliwyd gwobrau Mwyaf Cymraeg y Byd ble roedd trigolion yn enwebu a gwobrwyo busnesau yr oeddent yn ystyried i fod yn Gymreig, er mwyn marchnata'r busnesau hynny sydd yn gweithredu yn Gymraeg a dwyieithog o fewn y rhanbarth.

Diweddarwyd y gobeithir cydweithio gyda Llywodraeth Cymru a Chomisiynydd y Gymraeg er mwyn datblygu Addewid Busnes yr iaith Gymraeg. Eglurwyd nad oes gan y Comisiynydd y capasiti i gynnig y Cynnig Cymraeg i fusnesau bychain, gan eu bod yn ceisio dylanwadu ar fusnesau mwy. Atgoffwyd yr aelodau bod y Cynnig Cymraeg yn achrediad a ddarperir gan y Comisiynydd ar gyfer busnesau sy'n ymgeisio amdano drwy lunio polisi iaith ac yn gweithredu rhannau o'u busnes yn Gymraeg.

Ymfalchiwyd bod rhaglen ARFOR wedi llwyddo i gynnal cyfarfod rhwng swyddogion Polisi iaith pob sir o fewn y rhanbarth, er mwyn rhannu arferion da a chynnal trafodaethau parhaus am rôl y polisïau iaith wrth gysidro'r economi a'r iaith Gymraeg.

Manylwyd ar y cynnydd a welir o'r defnydd o Gymraeg o fewn busnesau yng Ngwynedd yn sgil rhaglen ARFOR, megis Llwyddo'n Lleol a Ffrwd Mentro. Ymhelaethwyd ar gynllun grant Cymunedau Mentrus. Nodwyd bod 21 o fusnesau wedi derbyn arian o'r cynllun hwn, ac yn cwblhau'r achrediad Cynnig Cymraeg sydd yn amodol i dderbyn yr arian hwnnw. Diweddarwyd bod 11 o'r cwmnïau hynny eisoes wedi derbyn yr achrediad, gyda 5 cwmni arall yn debygol iawn o'i dderbyn yn fuan. Pwysleisiwyd bod defnydd cynyddol o'r Gymraeg i'w weld yn y busnesau sydd heb lwyddo i gyrraedd yr achrediad, megis newid enwau busnesau i fod yn uniaith Gymraeg a chyflwyno mwy o bosteri a gwybodaeth ddwyieithog.

Tynnwyd sylw bod 6 busnes wedi derbyn cyllid drwy Gronfa Her rhaglen ARFOR, sydd yn annog datblygiadau arloesol y Gymraeg yn y maes economi. Manylwyd bod rhai o'r rhain yn cynnwys Cymen a oedd yn datblygu systemau lleferydd digidol Cymraeg, Prifysgol Bangor yn ymchwilio i brosesau recriwtio dwyieithog a datblygu ap Arfer i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle.

Diweddarwyd yr Aelodau ar weithrediadau gwasanaethau eraill o fewn yr Adran sydd yn cyfrannu at amcanion strategaeth iaith y Cyngor, megis:

- **Gwasanaeth Twristiaeth, Marchnata a Digwyddiadau** – mynegwyd balchder bod y gwasanaeth wedi denu cyllideb o'r Gronfa Ffyniant Gyffredin er mwyn datblygu nifer o erthyglau newydd gan awduron llawrydd o Wynedd sy'n hyrwyddo diwylliant a hanesion lleol.
- **Gwasanaeth Rhaglenni Adfywio** - tynnwyd sylw bod prosiect LleCHI LleNi yn hyrwyddo treftadaeth yr ardal. Ymfalchiwyd bod y prosiect yn hyrwyddo'r Gymraeg a bod gwaith yn mynd rhagddo ar y cyd gyda Phrifysgol Bangor er mwyn monitro gwaddol statws Treftadaeth y Byd ar effaith a gwelededd yr iaith Gymraeg yn yr ardal.
- **Morwrol** – cydnabuwyd bod recriwtio staff wedi bod yn her i'r Gwasanaeth. Pwysleisiwyd bod heriau'n codi wrth geisio recriwtio staff tymhorol i gynorthwyo'r gwasanaeth dros gyfnod yr haf sydd hefyd yn meddu â'r Gymraeg. Fodd bynnag, pwysleisiwyd bod yr Adran wedi denu unigolion sydd yn meddu â sgiliau'r Gymraeg eto eleni gan gydnabod

nad oes modd monitro defnydd o'r iaith yn y gweithle gan eu bod yn gweithio yn annibynnol.

- **Llyfrgelloedd** - pwysleisiwyd bod staff y llyfrgelloedd yn hyrwyddo'r Gymraeg yn rhagweithiol drwy sicrhau bod cydweithio clos gyda phartneriaid yn galluogi trigolion gael mynediad at lyfrau, digwyddiadau a gwybodaeth yn y Gymraeg.
- **Gwasanaeth Amgueddfeydd a'r Celfyddydau** - nodwyd bod recriwtio unigolion gyda sgiliau'r Gymraeg yn her i'r Adran ar adegau megis wrth gomisiynu artistiaid ar gyfer prosiectau. Cadarnhawyd bod yr Adran yn cydweithio gyda'r unigolion hynny ar gyfer eu cefnogi gyda sgiliau ieithyddol. Yn debyg, nodwyd bod yr Adran yn profi heriau i ganfod gwirfoddolwyr gyda'r sgiliau Cymraeg nad nodi nad yw'n bosibl sicrhau bod gan bob unigolyn sgiliau Cymraeg ar bob achlysur. Diolchwyd iddynt am eu diddordeb i wirfoddoli a chydweithio gyda'r Adran.

Adroddwyd bod 86.8% o staff yr Adran wedi cwblhau'r hunanasesiad ieithyddol. Fodd bynnag, eglurwyd nad yw rhai o swyddogion tymhorol a chyfnodau penodol wedi cael y cyfle i lenwi'r hunanasesiad hyd yma. Cadarnhawyd bod 95.8% yn cyrraedd dynodiadau iaith eu swyddi, gan nodi bod unrhyw aelod o staff sydd ddim yn cyrraedd y dynodiad iaith eu swyddi yn derbyn hyfforddiant i ddatblygu eu sgiliau ieithyddol.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Mewn ymateb i ymholiad am ddyfodol rhaglen ARFOR, nododd y Pennaeth Adran nad oes cadarnhad ffurfiol o ddyfodol y prosiect hyd yma. Fodd bynnag, eglurwyd ei fod yn debygol y bydd y rhaglen yn cael ei weithredu am y flwyddyn ariannol gyfredol ond ar gyllideb sylweddol is – oddeutu £500,000. Ymhelaethwyd bod yr Adran yn edrych i brif-ffrydio elfennau o'r rhaglen i brosiectau eraill er mwyn sicrhau bod y gefnogaeth yn parhau ar gyfer busnesau Gwynedd. Cadarnhawyd bod asesiad o ddatblygiadau a wnaed drwy'r cynllun yn cael ei ddatblygu ar hyn o bryd ac fe fydd ar gael i'r cyhoedd yn fuan.

Mewn ymateb i ymholiad am gynnig grantiau bychan i fusnesau allu datblygu arwyddion Cymraeg a dwyieithog, cadarnhawyd na fyddai hyn wedi bodloni gofynion y rhaglen ARFOR. Eglurwyd mai prif nod y rhaglen oedd i gynorthwyo'r economi i ffynnu, a bod elfennau'r iaith Gymraeg wedi cael ei ychwanegu ato. Cadarnhawyd nad oedd modd dyrannu ariannu arian i fusnesau i ddatblygu'r iaith heb sicrhau bod cyswllt cryf gyda chynlluniau i gryfhau'r economi. Mewn ymateb i sylwadau pellach bod Mentrau Iaith Cymru yn gallu bod o gymorth gyda hyn, cadarnhaodd yr Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu bod eu cyllideb ar gyfer grantiau penodol o'r fath wedi dod i ben erbyn hyn.

Mewn ymateb i ymholiad am ystadegau, cadarnhaodd Arweinydd Tîm Datblygu Busnesau Gwynedd bod 72% o'r unigolion ifanc sydd derbyn cymorth gan raglen ARFOR yn nodi bod y rhaglen wedi dylanwadu ar eu penderfyniad i aros yn eu hardaloedd. Ymhelaethwyd ei bod yn anodd iawn canfod ystadegau o effaith y rhaglen yn benodol ar niferoedd pobl ifanc sydd wedi dod yn ôl i'r rhanbarth i fyw a gweithio, oherwydd mae'r penderfyniad hynny yn ddibynnol ar ystod o ffactorau ac nid oes modd cadarnhau os mai'r rhaglen ARFOR, neu ffactor arall yw'r brif resymeg am ddod yn ôl i'r ardal. Eglurwyd bod cwmni Wavehill yn creu adolygiad o'r rhaglen ar hyn o bryd gan obeithio bydd mwy o ystadegau yn cael eu cyflwyno wedi i'r adolygiad gael ei chyhoeddi.

Diolchwyd i'r Aelodau am syniadau ar sut i hyrwyddo sgiliau Cymraeg ymysg gwirfoddolwyr.

Mewn ymateb i ymholiad am sut mae'r Adran yn monitro'r busnesau hynny sydd yn derbyn achrediad Cynnig Cymraeg, er mwyn sicrhau eu bod yn cyflawni'r gofynion, cadarnhaodd Rheolwr Rhanbarth y Rhaglen ARFOR bod Comisiynydd y Gymraeg yn ymgymryd â'r gwaith hwn. Pwysleisiwyd y gall busnesau golli'r achrediad os nad ydynt yn parhau i ddilyn yr egwyddorion Cynnig Cymraeg. Cadarnhawyd bod yr Adran yn cynnig pob anogaeth a

chefnogaeth i fusnesau er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio gyda'r achrediad ac yn cynnig cymorth gyda'r iaith Gymraeg ar bob cyfle.

Gofynnwyd i'r Adran gyflwyno adroddiad pellach am y rhaglen ARFOR yn dilyn cyhoeddi gwerthusiad y rhaglen. Mewn ymateb, croesawyd y cais gan y Pennaeth Adran gan nodi bydd y gwerthusiad yn cael ei gyhoeddi ym mis Mai. Ymhelaethwyd y disgwylir derbyn penderfyniad gan Lywodraeth Cymru ar gyllideb y rhaglen ar gyfer 2025/26 oddeutu'r un cyfnod.

Diolchwyd am yr adroddiad.

PENDERFYNWYD

Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a dderbyniwyd.

7. ADRODDIAD CAU'R PROSIECT DYNODIADAU IAITH

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Swyddog Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg a thynnwyd sylw'n fras at y prif bwyntiau canlynol:

Atgoffwyd yr Aelodau y bu i'r prosiect Dynodiadau Iaith gael ei chomisiynu gan y Pwyllgor hwn yn 2015 ac yr oedd yn weithredol hyd at 2023. Eglurwyd mai diben y prosiect oedd sicrhau cysondeb a phriodoldeb gofynion ieithyddol swyddi'r Cyngor, tra bod y Cyngor yn paratoi at ofyniad statudol y Safonau Iaith a gyflwynwyd yn 2016, i gadw cofnod o lefelau iaith ei staff. Ychwanegwyd mai diben arall y prosiect oedd sicrhau bod cefnogaeth ar gael i aelodau staff er mwyn defnyddio'r iaith Gymraeg a pharhau i'w dysgu, gan leihau'r risg na fyddai staff y Cyngor yn llwyddo i ddarparu gwasanaethau dwyieithog i bobl Gwynedd.

Nodwyd bod pob swydd a hysbysebwr cyn i'r prosiect hwn fod yn weithredol yn nodi gofynion iaith 'rhugl' ac nid oedd cofnod manwl a pharhaus o allu ieithyddol staff y Cyngor yn cael ei gadw'n swyddogol. Ychwanegwyd bod geiriad y lefelau sgiliau iaith yn wahanol i'r hyn oedd yn cael eu defnyddio'n genedlaethol a oedd yn achosi heriau wrth ymchwilio am hyfforddiant addas ar gyfer lefelau iaith gyffelyb.

Eglurwyd bod rhan gyntaf y prosiect wedi cael ei gwblhau gan y gwasanaeth Adnoddau Dynol yn 2016, ble addaswyd lefelau sgiliau Cymraeg fel eu bod y geiriad a ddefnyddir yn genedlaethol (Mynediad, Canolradd, Sylfaenol ac Uwch). Ychwanegwyd bod y gwasanaeth hefyd wedi addasu pob swydd o fewn y Cyngor er mwyn addasu'r gofyniad iaith ar eu cyfer yn unol â gofynion y swydd.

Adroddwyd bod ail ran y prosiect wedi cymryd lle yn 2017 ble roedd ymchwil wedi cael ei wneud ar sut i gasglu asesiadau iaith manwl a chywir ar gyfer staff, gan sicrhau bod cymorth ar gyfer cynnal lefelau sgiliau iaith neu hyfforddiant er mwyn galluogi unrhyw aelod o staff i gyrraedd y lefelau iaith briodol ar gyfer eu swyddi. Nodwyd bod y rhan hwn o'r prosiect wedi cael ei beilota gydag adran Ymgynghoriaeth Gwynedd y Cyngor cyn ei ymestyn allan i holl adrannau eraill. Mynegwyd balchder bod hyn wedi arwain at yr Hunanasesiad Ieithyddol y gall aelodau staff ei ganfod ar yr Hunanwasanaeth mewnol, sydd yn eu hysbysu o'u lefel sgiliau iaith yn dilyn ei gwblhau ac yn rhoi cyfle i aelodau staff nodi os ydynt angen unrhyw gymorth neu datblygu hyder i ddefnyddio'r iaith Gymraeg. Tynnwyd sylw bod system dechnolegol bellach wedi cael ei ddatblygu er mwyn storio'r holl ymatebion i'r hunanasesiad iaith gan ddarparu data allweddol i swyddogion.

Cadarnhawyd bod y data hwn a oedd yn cynnwys lefelau iaith staff a niferoedd unigolion a oedd yn mynychu hyfforddiant iaith yn cael ei rannu gyda phenaethiaid yn chwarterol, ac yn cael ei ddefnyddio'n rheolaidd wrth i'r adrannau baratoi at gyflwyno adroddiadau i'r Pwyllgor hwn. Ymhelaethwyd bod aelod o staff o brif adrannau'r Cyngor a Byw'n Iach yn eistedd ar

Fforwm Dynodiadau iaith sydd yn cyfarfod yn chwarterol er mwyn rhannu arfer dda a thrafod unrhyw heriau sydd yn codi.

Tynnwyd sylw at gynllun Cyfeillion Cymraeg sydd wedi cael ei ddatblygu yn dilyn sylwadau gan aelodau staff a oedd wedi mynychu hyfforddiant iaith y Cyngor. Eglurwyd bod y cynllun hwn ynparu aelodau staff sydd yn dymuno derbyn cyfleoedd ychwanegol i ymarfer eu sgiliau ieithyddol gydag aelod o staff sydd yn hyderus y gallent gefnogi. Yn debyg, sefydlwyd 'Tip Cymraeg y Mis' sydd yn rhannu cymorth gramadegol neu dechnolegol am yr iaith Gymraeg gyda staff, gan fynegi balchder bod Nant Gwrtheyrn yn cydweithio gyda'r Cyngor i'w datblygu a'u rhannu gyda dysgwyr sydd yn mynychu'r ganolfan. Sicrhawyd bod y ddau gynllun yma yn parhau'n weithredol.

Cadarnhawyd bod Hwb Hyfforddiant iaith wedi cael ei sefydlu yn ddigidol ar gyfer staff y Cyngor er mwyn rhannu gwybodaeth am yr ystod o hyfforddiant sydd ar gael yn fewnol a thu hwnt.

Rhannwyd diweddariad y gobeithir cydweithio gyda chynllun Cymraeg Gwaith a ddarperir gan Lywodraeth Cymru er mwyn datblygu cynllun hyfforddiant fwy eang. Gobeithir datblygu hyfforddiant penodol ar gyfer sectorau gwaith penodol, megis gofal. Ymhelaethwyd bod systemau newydd ar y gweill er mwyn sicrhau bod swyddogion y Cyngor yn derbyn mynediad cyflym i ddata.

Cadarnhawyd bod nifer o ddatblygiadau a wnaed dros gyfnod y prosiect yn parhau'n weithredol a bod hyfforddiant newydd yn parhau i gael ei ddatblygu, megis hyfforddiant Cymraeg Clir a fydd ar gael i aelodau staff yn fuan.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Mewn ymateb i ymholiad am wybodaeth bellach am gynllun Cyfeillion Cymraeg, cadarnhaodd Swyddog Dysgu a Datblygu'r iaith Gymraeg bod 10 pâr o aelodau staff yn cyfarfod yn gyson ar ffurf anffurfiol. Ymhelaethwyd bod unigolion sydd yn mynychu hyfforddiant iaith yn teimlo'n fwy cyfforddus i ymarfer eu sgiliau ieithyddol gydag aelodau eraill o'u tîm. Cadarnhawyd bod y cynllun wedi arwain at gefnogaeth i ddatblygu sgiliau llafar ac ysgrifenedig sydd wedi bod yn werthfawr iawn. Ymhelaethwyd y gobeithir bydd y cynllun hwn yn parhau i'r dyfodol gan geisio canfod aelodau staff sydd yn awyddus i gymryd rhan a darparu cefnogaeth i eraill sydd llai hyderus yn defnyddio'r iaith.

Mewn ymateb i ymholiad ar y cais a wnaed i gynllun Cymraeg Gwaith Llywodraeth Cymru am ariannu tiwtor Cymraeg yn fewnol i'r Cyngor, cadarnhaodd Swyddog Dysgu a Datblygu'r iaith Gymraeg bod sgysiau pellach wedi arwain at y penderfyniad i beidio ariannu'r rôl ar hyn o bryd. Fodd bynnag, mae'r ddarpariaeth a gynigir gan Gymraeg Gwaith wedi ehangu dros y blynyddoedd diwethaf ac mae'r Cyngor yn gobeithio cymryd mantais o'r cyfleoedd hynny cyn creu cynllun hyfforddiant hir dymor. Tynnwyd sylw bod y sefyllfa hon yn cael ei adolygu'n rheolaidd a bydd ystyriaeth yn cael ei roi ar gyfer cyflogi tiwtor Cymraeg mewnol os bydd yr angen yn codi.

Tynnwyd sylw bod ymdrechu i gyflogi gweithwyr dwyieithog yn y maes gofal er mwyn sicrhau bod gofal yn cael ei ddarparu yn iaith y sawl sydd yn derbyn y gwasanaeth. Mewn ymateb i ymholiad ar sut gall y Cyngor gynorthwyo gofawyr i ddysgu a meithrin y Gymraeg, cadarnhaodd y Swyddog Dysgu a Datblygu'r iaith Gymraeg, bod Cynllun Camau yn gwrsg hunan astudio sydd ar gael i weithwyr gofal am ddim yn eu hamser eu hunain er mwyn dysgu mwy am eirfa berthnasol Cymraeg sydd yn allweddol i'w swyddi. Pwysleisiwyd bod gwaith parhaus yn cael ei wneud er mwyn hyrwyddo cyfleoedd sgiliau iaith gyda gweithwyr gofal. Ymhelaethwyd bod ystyriaeth yn cael ei roi i gynlluniau ychwanegol megis rhyddhau staff ar gyfer mynychu hyfforddiant iaith neu gynnal sesiynau mewn cartrefi preswyl fel bod yr

unigolion yn y cartref preswyl yn mynychu'r hyfforddiant gyda'r aelodau staff er mwyn eu cefnogi os ydynt yn dymuno.

Yn dilyn ystyriaethau am hyfforddiant iaith ar gyfer staff ategol ysgolion Gwynedd, cadarnhaodd y Swyddog Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg nad oes trafodaethau mewn lle ar hyn o bryd ond cydnabuwyd bod hwn yn fwlch yn y trefniadau presennol. Nodwyd bydd swyddogion yn trafod gyda Chymraeg Gwaith er mwyn canfod os oes cwrs hunan astudio ar gael i staff ategol ysgolion ei gwblhau yn eu hamser eu hunain. Ychwanegodd yr Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu bod yr Adran Addysg wedi cadarnhau eu bod yn dymuno targedu staff ategol er mwyn sicrhau datblygiad sgiliau Cymraeg gan gydnabod bod trosiant staff uchel o fewn y maes hwn.

Diolchwyd am yr adroddiad.

PENDERFYNWYD

Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a dderbyniwyd.

8. ADRODDIAD Y TÎM ARWEINYDDIAETH A GWASANAETHAU CYFREITHIOL AR WEITHREDIAD Y POLISI IAITH A CHYFRANIAD TUAG AT WIREDDU STRATEGAETH IAITH GYMRAEG 2023 - 2033

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Cyfarwyddwr Corfforaethol a Phennaeth y Gwasanaeth Cyfreithiol. Tynnwyd sylw'n fras at y prif bwyntiau canlynol:

Atgoffwyd bod y Tim Arweinyddiaeth a'r Gwasanaethau Corfforaethol yn cydweithio gyda holl adrannau'r Cyngor a phartneriaid er mwyn cyfrannu at bolisiâu, cynlluniau, prosiectau a ffrydiau gwaith sydd yn gwireddu amcanion y strategaeth iaith. Rhannwyd enghraifft o hyn wrth fanylu ar brosiect 'Mwy Na Geiriau' gan gadarnhau bod y Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol yn rhan o fwrdd y prosiect ac wedi cael ei ethol yn Gadeirydd y bwrdd ar gyfer rhanbarth y gogledd yn ddiweddar.

Adroddwyd bod y Prif Weithredwr yn cynrychioli Cyngor Gwynedd ar Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn gyda chymorth y Cyfarwyddwr Corfforaethol. Adroddwyd y gwelir newid amlwg mewn nifer o gyfarfodydd y Bwrdd sydd yn cael eu cynnal yn Gymraeg, gyda'r mwyafrif helaeth o gyfarfodydd yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg gyda gwasanaeth cyfieithu ar gael. Cadarnhawyd mai dyma'r unig Fwrdd o'i fath yng Nghymru sydd yn cynnal cyfarfodydd yn Gymraeg a dwyieithog.

Tynnwyd sylw bod Cyngor Gwynedd yn awdurdod lletya ar nifer o bartneriaethau rhanbarthol megis Cyd-bwyllgor Corfforedig y Gogledd. Mynegwyd balchder bod y Cyngor yn llwyddo i gynnal pob agwedd o'r cyfrifoldeb hwn yn ddwyieithog gyda phwyslais yn cael ei roi ar yr iaith Gymraeg. Ymhelaethodd Pennaeth y Gwasanaeth Cyfreithiol bod gwaith wedi mynd rhagddo i symud staff o Gynllun Twf Gogledd Cymru i'r gorfforaeth newydd ym mis Ebrill eleni. Eglurwyd bod y Gwasanaeth Cyfreithiol yn cydweithio gyda Cyd-bwyllgor Corfforedig er mwyn datblygu ystod o gytundebau lefel gwasanaeth hir dymor. Pwysleisiwyd bydd hyn yn golygu bydd y Gwasanaeth Cyfreithiol yn symud i ffwrdd o drefniant presennol o benodi cyfreithwyr locwm, sydd ddim yn meddu a sgiliau'r Gymraeg ond yn cael eu penodi yn sgil eu harbenigedd penodol, er mwyn datblygu timau yng Ngwynedd a all gefnogi'r Cyd-bwyllgor Corfforedig tra hefyd yn ymrwmo i ofynion Polisi Iaith y Cyngor.

Esboniwyd bod y Cyfarwyddwr Corfforaethol yn Gadeirydd y Bwrdd Trawsnewid Digidol sydd yn sicrhau bod y Gymraeg yn ganolog i unrhyw ddatblygiadau systemau digidol yn y dyfodol, fel rhan o Gynllun Cyngor Gwynedd. Ymhelaethwyd bod Asesiad Addasrwydd Digidol yn gorfod cael ei gwblhau cyn ymgymryd â systemau digidol newydd, gan gadarnhau bod ystyriaeth i'r iaith yn rhan o'r asesiad hwn.

Mynegwyd balchder bod y Tîm Arweinyddiaeth a'r Gwasanaeth Cyfreithiol wedi bod yn cydweithio gyda CISCO / Webex ar gyfer datblygu system ffôn newydd i staff y Cyngor. Eglurwyd bod y system hon yn gyrru galwadau ymlaen i aelodau eraill o staff os bydd y derbynnydd mewn galwad neu gyfarfod rhithiol. Tynnwyd sylw bod y cwmni rhyngwladol hwn wedi cydweithio gyda'r Cyngor er mwyn datblygu darpariaeth Gymraeg o'r newydd ar gyfer defnydd staff y Cyngor. Pwysleisiwyd bydd y ddarpariaeth Gymraeg yma ar gael i sefydliadau a chwmnïau eraill sydd yn dymuno ymgymryd â'r system oherwydd cydweithrediad y cwmni gyda'r Cyngor.

Cadarnhawyd bod y Tîm Arweinyddiaeth yn cymryd rhan yng nghyfarfodydd Fforwm Iaith a ddatblygwyd gan Uned Iaith y Cyngor yn ogystal â'r Grŵp Llywio a sefydlwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg. Mynegwyd balchder bod aelodaeth y Cyngor ar y Grŵp Llywio yn cael ei weld fel ymgynghorydd arfer dda ymysg y sefydliadau eraill.

Adroddwyd bod niferoedd staff y Tîm Arweinyddiaeth a'r Gwasanaeth Cyfreithiol gynyddu yn sylweddol yn ystod y flwyddyn ddiwethaf wrth i swyddogion y tîm Busnes a Chomisiynu a oedd yn rhan o wasanaethau Oedolion drosglwyddo i fod dan ofal y Cyfarwyddwr Corfforaethol Gwasanaethau Cymdeithasol. Fodd bynnag, pwysleisiwyd bod 95.6% o staff wedi llwyddo i gwblhau'r hunanasesiad iaith. Cadarnhawyd mai dim ond 5 aelod o'r staff sydd wedi cwblhau'r hunanasesiad sydd ddim yn cyfarch anghenion iaith eu swyddi ond bod pob ymdrech yn cael ei wneud i ddysgu'r iaith drwy hyfforddiant iaith a'r cynllun Cyfeillion Cymraeg.

Amlygwyd bod y Gwasanaeth Etholiadol wedi ehangu cynrychiolaeth y Cyngor ar gyrff cenedlaethol megis Bwrdd Cydlynw Etholiadol Cymru. Eglurwyd bod cynrychiolaeth Cyngor Gwynedd ar gyrff eraill yn gatalydd i ddatblygiadau ieithyddol y tu hwnt i'r Cyngor gan arwain at newid cenedlaethol. Mynegwyd balchder bod newid yn cael ei weld ar systemau etholiadol megis ffurflenni allweddol a meddalwedd prosesau, wrth iddynt droi i fod yn ddwyieithog. Cadarnhawyd bod sefydliadau eraill gyda'r hyder i ddefnyddio fwy ar yr iaith Gymraeg wrth i'r datblygiadau hyn gael eu gweithredu gan gyflymu'r raddfa bod y Gymraeg yn derbyn sylw o fewn y maes hwn.

Rhannwyd enghreifftiau o rwystrau sydd yn wynebu'r Tîm Arweinyddiaeth megis derbyn gohebiaeth uniaith Saesneg. Cydnabuwyd bod y sefyllfa hon wedi gwella yn y blynyddoedd diwethaf ond mae'r Tîm yn derbyn gohebiaeth gyson yn uniaith Saesneg gan rhai sefydliadau gan gynnwys Llywodraeth Cymru. Yn yr un modd, cyfeiriwyd at her wrth gynnal cyfarfodydd gyda'r Bwrdd Iechyd ble mae tueddiad i sgysiau droi i'r Saesneg yn hytrach na sicrhau bod cyfieithydd ar gael i ganiatáu trafodaethau Cymraeg. Ymhelaethodd Pennaeth y Gwasanaeth Cyfreithiol bod heriau recriwtio yn y gorffennol wrth i'r Gwasanaeth geisio canfod unigolion cymwysedig ac arbenigol ac nid oedd y rhain o reidrwydd yn siarad Cymraeg wrth i'r Gwasanaeth benodi cyfreithwyr locwm i gyflawni gwaith byrdymor. Fodd bynnag, pwysleisiwyd bod y Gwasanaeth wedi llwyddo i benodi unigolion arbenigol ac sy'n meddu a'r sgiliau ieithyddol priodol erbyn hyn.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Mewn ymateb i ddiweddariadau bod yr Adran Tai ac Eiddo yn derbyn cyngor cyfreithiol wrth ystyried cyflwyno amod ieithyddol i'r Polisi Gosod Tai, cadarnhaodd Pennaeth y Gwasanaeth Cyfreithiol bod y gwasanaeth yn gefnogol o'r addasiad hwn. Fodd bynnag, pwysleisiwyd bod ymchwil cyfreithiol yn cael ei wneud ar hyn o bryd er mwyn ystyried os oes modd ychwanegu'r amod hwn i'r prosesau. Ymhelaethwyd bod y Prif Weithredwr a'r Adran Tai ac Eiddo yn ystyried Polisi Gosod Tai yn ei gyfanrwydd er mwyn cryfhau'r elfen ieithyddol os yn bosib.

Tynnwyd sylw bod Is-grŵp Iaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn yn mynd i'r afael â herio mythau ieithyddol. Mewn ymateb i ymholiad am fanylder, cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Corfforaethol bod mythau ieithyddol pob sefydliad y Bwrdd yn amrywiol. Rhannwyd myth enghreifftiol bod angen sgiliau Cymraeg o safon academaidd uchel er mwyn bod yn gyflogedig gyda Chyngor Gwynedd. Pwysleisiwyd bod angen herio'r myth hwn er mwyn sicrhau bod unigolion yn cael eu penodi i rolau a bod dealltwriaeth yn cael ei rannu bod sgiliau ieithyddol yn amrywio yn unol â gofyniad y rôl benodol mae unigolion yn ymgeisio amdanynt. Ymhelaethwyd bod myth cyffredin arall ymysg y sefydliadau megis dirywiad mewn hyder gweithlu i siarad Cymraeg yn y gweithle o'i gymharu â Chymraeg anffurfiol. Pwysleisiwyd mai nod y prosiect hwn yw amlygu bod cyfleoedd i bobl ddefnyddio a datblygu sgiliau ieithyddol yn y gweithle.

Mewn ymateb i ymholiad am yr her a gyflwynir drwy ddatblygiadau deallusrwydd artiffisial, cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Corfforaethol ei fod yn un o flaenoriaethau anorfod y Cynllun Digidol. Eglurwyd bydd Rhwydwaith Rheolwr y Cyngor yn derbyn diweddariad ar esblygiad deallusrwydd artiffisial a'r defnydd posib gall ei gael ar weithrediad gwasanaethau. Sicrhawyd bod y Gymraeg yn ganolog i holl drafodaethau ar ddefnydd deallusrwydd artiffisial wrth iddo gael ei gyflwyno i'r Cyngor yn y dyfodol.

Diolchwyd am yr adroddiad.

PENDERFYNWYD

Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a dderbyniwyd.

Dechreuodd y Cyfarfod am 10:00yb a gorffennodd am 11:45yb.

CADEIRYDD